

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 17 Маја 1875.

Број 18

Изази четири пута
у месецу.

Преплата се шаље уредништву.
Уредништво је у богословији

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 фор. на по год, 30 гр.
или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1
фор. и 50 нов.

Год II.

Беседа 2-ге недеље вел. поста.¹⁾

Историја св. јеванђеља сведочи нам, др. сл., да је Спаситељ наш Ис. Христос, за време својега земаљског живота, чинио многа чуда међу људима, која служаху, с једне стране, за доказ његове више — необичне силе, његовога божанственог свемогућства, а с друге, — од велике користи роду човечанском за његово душевно спасење, за његово блаженство у будућем вечном животу. —

Тако данашње јеванђеље прича нам, како је Спаситељ приликом једном свратио у један дом у Капернауму, ради тога, да поучи сакупљени народ божанственим истинама и праведном животу, на му, том приликом, четири човека донеше дуговременога болесника, који од тешке болести немогаше да устане са постеље. Како се пак беше сакупило тако мноштво народа, да носачима не беше могуће да унесу болесника у кућу кроз врата, — а међутим тврдо вероваху, да ће Спаситељ, својим свемогућством, исцелити болнога, — понеше се са болесником на кућни кров и, растуривши га,

¹⁾ Говорио у Саб. пр. М. С.

спустише болнога у кућу пред Ис. Христа. — И гле! болник, кога људи донеше на постељи, и који не могаше да се миче ни једним делом тела својега, јер беше узет, само на речи Спаситељеве: Чадо! *ἴψιψιάκτσα τὰβῆ γρῆσι τκοῖ*, — костани, козми одрз ткој и иди кз домз ткој, — устаде пред целим сакупљеним народом здрав-читав, као да никад не беше болестан. —

Не можемо, а да се овде не упитамо, др. сл., шта значе ове речи Спаситељеве, управљене на болника: „Чадо! *отпџиактса тѣбѣ грѣси ткои*“, којима се зачуди и сакупљени око Спаситеља народ, и у којима лукави књижевници јудејски видоше хулење на Бога, по својој зависти према Спаситељу рода човечанског? — Из јеванђелске приче видимо, да је болесник страдао од телесне болести, јер не беше кадар да влада телом својим; па на што су онда оне речи Спаситељеве, које се не тичу тела, него душе болесникове? —

Да, ми, заиста, у причи видимо болесника, који страдаше од телесне бољке, и коме, по ограниченем човечанском мишљењу, требаше лека само за тело. Али свезнајући ум — све зна; свевидеће око — све види. Оно, што не беше кадар да прозре ум човеков, по својој ограничености, није могло бити сакривено од ума Богочовекова. — Као што вешт и искусан лекар лако сазнаје узрок болести, па не лечи саму болест, него узрок њезин; или као што мудар државник не стара се да угушује само зло, кад је оно већ поникло у народу, него се мудрим законима стара да уклони и уништи све оно, из чега зло пониче; — или, напослетку, као што вешт орач, кад изиђе на њиву своју да плеви, не одкида само стабло корову, него се стара да му корен из земље исчупа, вако више не би могао понићи; — тако исто и Спаситељ рода човечанског, — знајући из чега је поникла болест телесна код болесника, — не лечи саму болест него утамањује клицу, из које болест поникла беше.

— Сад нам је јасно, др. сл., да се у данашњој јеван-

ђелској причи, у лицу болесника, претставља болесно стање душе човекове, које бива онда, кад је душа његова оптерећена многим и тешким гресима, који чине те је човек удаљен од Бога — Творца и Добротвора својега, и због којих се он лишава оних блага, која су обећана праведним душама у будућем — вечном животу.

Св. Писмо нам казује, др. сл., да је човек преступлењем божије заповести и злоупотребом своје сопствене слободе, лишио се божије милости и навукао на себе грех, којим је оптеретио и своје потомство — цео род људски. Истина, од овога греха човека је избавио Спаситељ његов крвљу својом, проливеном на крсту. — Али, повредивши једном своју невину — безгрешну природу, човек је тиме удалио се од Бога и отворио себи пут сваком злу, сваком греху. О истинитости овога ми се можемо да уверимо на себи самима својим сопственим опитом. — Зар може когод међу нама рећи, да у животу своје није учинио ништа тако, што је противно и божијим и људским законима? — Зар може когод рећи, да у животу своје није никад осетио прекор савести своје, — овога праведног и неумитног судије, — због, ма и нехотично, учињене неправде? — Зар се смемо усудити да кажемо, да не грешимо свакога тренутка и помислом, и речима, и делом? — Зар нећемо признати, да врло често, и незнајући, грешимо и да се дешава, да баш оно дело наше, које ми за добро и корисно држимо, често носи у себи клицу зла и штету нашим ближњима? — Зар можемо не признати, да смо, по самој природи нашој, тако слаби, да гдекад, и преко воље своје, и по својем сазнању, падамо у грех? — Зар се, напоследку, нећемо сложити са премудрим Соломоном, који вели: Нксть человеккз праведенз на земли, йже сотворитз благое й не согршнитз? (Екл. 7, 21).

— Ево овако стање душе човекове врло често бива узрок, те и тело његово пати од разних болести, о чему налазимо најјаснијега доказа у данашњој јеванђелској причи о болнику.

Па кад овако знамо да смо сви више или мање грешни, да се сви, више или мање, находимо у болесном душевном стању, зар се нећемо постарати да се оваког душевног стања опростимо? — Зар се нећемо постарати да изнађемо сретства и начина те да се из оваке невоље избавимо? — Кад се, у нашој телесној болести, старамо и тражимо лека, да болест уклонимо и да здравље себи повратимо, зар се нећемо постарати да потражимо лека и против наше душевне болести? — Док смо овде на земљи, ми се сви радо старамо и сва сретства употребљујемо, да себи бољи земаљски живот створимо. Па кад се тако старамо о овоме нашем кратковременом животу, који ништа друго није, него само спрема за будући — вечан живот, — зар се онда нећемо још већма постарати да се што боље и достојније спремимо за будући — вечни живот? —

Свемогући и преблаги Творац, по необичној милости својој, желећи свима људима да се спасу, — преко Сина својега — Спаситеља нашег — Ис. Христа показао је човеку пут, којим идући, човек може да се од својих грехова ослободи и да се Њему — Творцу својем — приближи. И као што се, помоћу тајне крштења, човек ослобођава од онога греха, у коме се сви рађамо, тако се исто, помоћу тајне кајања, ослобођавамо и од свију других грехова, које у животу нашем, а по слабости наше човечанске природе, чинимо.

Послушајмо, дакле, др. сл., глас божји, којим нас позива, да пођемо путем, што води у царство његово! Постарајмо се, да се, помоћу чисте вере, срдачне молитве и искреног кајања, удостојимо и ми чути благодворне речи Спаситељеве: „Чадо! ѿпшцајутса тебѣ грѣси твои. Костани, возми одрз твои и иди кз домз твои. — Амин.

О одношаима српске цркве наспрам цркве цариградске од првих времена њенога бића, па до данас.

(НАСТАВАК).

Сад да кажемо коју — о онима лицима, која су бранила српску цркву од поменутих јереса до св. Савве.

Пошто је овај први период у историји српској, због недостатка многих историјских факата, веома таман, то је и на ово питање врло тешко одговорити. Али код свију слабих података у фактима, ми се ипак усуђујемо о њему рећи бар онолико, колико под руком имамо, да ово питање расветлити можемо.

Дуалистичка јерес, позната под именом „Богомилска“, царовала је на балканском полуотоку. Ми смо казали, да је у IX столећу Јерменска била средсреда манихејског дуализма, којег су се сљедбеници називали „Павликијани.“¹⁾ Одавде је она обухватила цео балкански полуострв и почела грозити православљу у овим пределима. О овоме сведочи Петар Сицилијски, који је путовао као изасланик императора Василија Македонца у јерменску варош Тибрику — *колевку павликијана*. С обзиром на брзо ширење павликијанске јереси, као и на ону штету, коју би од ње претрпало православље, овај се реши да изучи павликијско учење и његове обреде. Успјев у намери својој, он пошто се врати у отачаство своје, напише научну расправу против ове јереси и посвети је *архијешискошу бугарском*, сигурно у намери, да учини велику услугу представнику и ревнском борцу православља, коме беше прека нужда проићи у тајне њихове, те да тако може лакше и успешније борити се противу њих и њихову пагубну јерес уништавати.

¹⁾ У ово време Манихејство или гностицизам није већ у првобитном виду свом постојао, већ се дуализам у њему тако силно развио и увукао у све кругове хришћанског света, да је рађао друге нове јереси, које су опет истицале из Манихејске јереси. Осем Павликијана нарочито су још важне биле Масилијанска и Евтихиска јерес. —

Највећи противници ове јереси беху: бугарски екзарх Јован и охридски архијепископ св. Климент, ученик Методија, прво-учитеља словенског.¹⁾ Они су жестоко устајали противу те јереси за време цара бугарског Симеона. Учешће у овој борби примао је и патријар цариградски, познати Фотије, који је доста подпомагао именоване борце православља и морално и материјално. И заиста на први мах беше јерес изчезла, или боље рећи, скрила се и очекивала благопријатније за њу време — што и дочека; јер кад Симеонов син Петар наследи престо оца свог, наново се појави јерес — коју распрости-
 раше с великим успехом некакав поп Богомил²⁾ по целом балканском полуострву, због чега је и названа по сопственом његовом имену — *Богомилска јерес*. Он учини тако јак утисак на сљедбенике угушеног манихејства, да ови посљедни заборавише основача своје секте и признадоше њега за основача јереси тог краја где је се и пре појаве попа Богомила ширило име манихејско. Он се тако плаховито заузимао за раширење те секте, да је наскоро увео у њу њеки ред, какав пре није постојао; имао је своје ученике, које је учио својим догмама и шњима заједно састављао јерархију.³⁾ — Православни патријарси и сво грчко-словенско духовенство борило се и против ове јереси, као што је и против прве — манихејске. Међу православним заштитницима тога доба највише се одликоваше Кузма презвитер, који је, по свој прилици, живео у посљедњој четвртини X. столећа, т. ј. у почетку владе цара Самуила. Да је он живео баш у ово време сведоче његова сачињења, у којима говори о цару Петру († 987.), као о бившем „... кз лкта пракославнаго цара Петра бисть попз, именемз Богомилз.“⁴⁾ ...

¹⁾ Палеузовъ — вѣкъ болгарскаго цара Симеона стр. 92.

²⁾ О овом попу постоје две сведоче: Кузме презвитера и у синодику цара Борила, који смо мало више привели: „и якоже случисѣ Болгарстѣи земли, вѣди Кузма, вѣ лѣта православнаго цара Петра, бисть попз Богомилъ, а по истинѣ Богу не милъ, иже нача первије учити јереси вѣ земли Болгарстѣи.“ Писмо Срб. и Бугарима Хилфердинга I, 143 стр.

³⁾ Опширно о богомилској јерархији и њиним догмама види у Шмидта Hist. des' Ал. ou Catares II, 130—150.; а понешто може се наћи у Писм. Срб. и Буг. Хилф. II, 65—90.

⁴⁾ У Писм. Срб. и Буг. II, 78—80. изложен је прави текст учења Кузме, који је управљен против учења Богомила.

Кузма је ревностно бранио православље и неуморно бо-
рио се против јереси. Он је писао неколико беседа против
ње опровргавајући њена начела основима св. Писма. Право-
славним борцима за чистоту вере у борби против јереси доста
је помагало и то, што су њени разносачи били веома слаби
у науци и непостојани у својој радњи, те с тога су вазда
при првом гонењу умицали изпред очију друштава и њихо-
вих гонитеља; шта више, они се одрицаху свог мњења и испо-
ведања, кад их ко питаше, шта и како они исповедају. „Бре-
тици“, вели Кузма, „нехотаће дати слаки скатимиз н Божија
чѣдеса похулаютъ, аще же кто сихъ (т. ј. њих) вопрошатъ,
тако ли творите и глаголетъ, отмещѣтса и клатвою глаголетъ:
нѣсмы тацы, яко же ны мѣчите (т. ј. ми нисмо такви, какве
ви нас силом представљате) и тольми се отмещѣтъ отъ своихъ
дѣлесъ и молитвъ, яко же не мнѣти ихъ ничто же зла имѣще.“
И на другом месту такође Кузма вели: „страха ради чело-
вѣческаго и ко цѣрковь ходатъ и крести и икони цѣлаютъ
н къ тайнѣ крыютъ свою вѣрѣ.“¹⁾

Приврженици павликијске јереси, поред све своје збѣне,
ипак су у проповеди својој набрзо успевали и своје учење
разширили на источном крају Балкана, које су одатле мало
помало преносили и на запад. Њиховој проповеди ишли су
на руку владоци бугарски; а владоци српски, који у то
време беху подчињени, непредузимаху никаквог корака про-
тив ове опасне јереси, те таким начином она се поче ши-
рити и међу Србима и српским крајевима. Али чим се Срби
ослободише испод зависности Бугара, намах је св. Владимир
са својим духовенством устао против лажна учења Богомила
и спречио успех његов у јужним крајевима Србије. А на за-
паду гонили су то лажно учење сплитски епископи. Уопште
та јерес није могла у Србији тврда корена да захвати, као
што је у Бугарској, јер су је српски пастири узастопце пра-
тили, док је већ нису у време Немање и његовог сина св.
Савве сасвим изкоренили.

¹⁾ Тамо II, 84. у срп. преводу.

У овој борби српске цркве с разним јересима учествоваху и цариградски патријари, као главни чувари чистоте хришћанског учења у српској цркви. Они су вазда снагом својих енциклика опомињали служитеље српске цркве, да чувају чистоту вере и закона и побуђивали су их на ревносну борбу против појављујућих се јереса. Због ове јереси цариградски патријари сазиваху саборе, на којима су осуђивали приврженике њене и анатемисали све јереси. На овим саборима, у колико нам је познато, присуствовали су и представници српске цркве, а наиме: Гаврило, архиепископ Охридски, Симеон, епископ Дербетски и други.¹⁾ На сабору, који је сазван знаменитим цар. патријаром Фотијем у 878 г. био је Агата, архиепископ Прве Јустинијане. — Из свега дакле може се закључити да нису патријари цариградски остављали своју правоверну децу — Србе у кобним временима, већ су вазда, у свима приликама и потребама заштићавали их, помагали им својим отачанским саветом и црквеним ауторитетом.

Православно-српско духовенство понајвише се борило против папске јереси — „Filioque.“ — Па и ако је цео исток у овој борби помагао Србима, ипак неимађаху у борби овој доброг успеха, као што имађаху у борби против других јереса. Ова папска јерес подржавана је — као што смо више пута казали — српском госпоштином, чак до цара Душана, док овај није издао закон против римске вероисповеди и њених проповедника. Он је у исто време строго наложио да сваки Србин, који исповеда римску веру, поврати се у наручје источно-православне цркве; у противном случају да се из отачбине прогна.²⁾ Много жешће је запретио и римским

¹⁾ Assem. kallend. III, p. 138. Охридска архиепископија у прво време била је представитељница и српске и бугарске цркве. О месту где је постојала столица ове архиепископије, многи научњаци разногласе; но по свему судећи, држимо, да је била или у Призрену или негде близу овог Призрена.

²⁾ Ови несрећни призори који су се у српској цркви до самог цара Душана јављали, па и сам овај акт Душанов против римске вероисповеди, бацају многе научњаке у сумњу о том: да су Срби били православни до Душана. Мени се једном десило да сам у Русији слушао где професор с ка-

пропагандистима; о њима је рекао, да ће сваки бити смрћу казњен, ако би се ухватио да пропагандише у Србији. И поред све оволике претње и ревносног заузимања српског владара, духовенства и целог истока, ипак папска јерес многе је Србе одтргла из наручја наше православно - источне цркве и придружила их к броју својих обожатеља. — О борби овој нећемо се даље упуштати, а ако ко жели о истој опширније знати, то нека изволи прочитати чланак у „Гласнику“ књ. VI, стр. 74—154. под насловом: „Насртања римских папа на српско-хрватску цркву, — г. Никетића.

Дакле у целом овом првом периоду развића српске цркве невидимо ништа друго до једну само борбу, а на име: борбу против насиља римских мисионара и лукавих папских легата, борбу против честољубивог и охолог грчког духовенства, борбу за националност, борбу за словенски језик, борбу за свој опстанак, борбу против разних јереси, борбу за независност цркве и њених преставника; једном речју борбу за све што народност краси и уздиже, и против свега оног, што цркву омаловажава и православље подкопава. Цео овај огромни низ борба прекраћен је при самом појаву силних заштитника православља Немање и његова сина св. Савве, о чијим делима и одношајима с цариградским патријархатом говорићемо у сљедећем II периоду.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

П И С М О

Његовој Светости, патријарху србском, Прокопију Ивачковићу,
о „уређењу Богословије“

Ваша Светости!

Пошто није далеко вријеме, кад ће се богословски учевни завод у Карловцима отворити, и пошто тај завод имаде бити у оностраној српској цркви главним огњиштем религиозно-моралне просвјете, то

тедре говори лекцију својим ученицима о црквеној српској историји и вели: „Срби се као православни могу рачунати од времена Душанова, — а до Душана су сви били римокатоличке вероисповеди — изузимајући неколицину, који су у време св. Савве примили православље.“ —

није нудо, да се озбиљни људи, којима добро стање цркве наше на срдцу лежи, већ сад старају, да изближе опредјеле задатак тога завода и да покушају пронаћи средства, која помажу да се остварење признатог задатка достигне. И ја, не рачунајући се међу стручњаке и вјештаке, просто као члан српске православне цркве, не могу равнодушно чекати онај свечани и важни тренутак, кад ће се у Карловцима зажећи искра вишег духовног образовања. Свјест права и дужности, које имадем као члан овог религијозног друштва, пука ме, да неке мисли о начину уређења споменутог завода поднесем Вашој Светости са понизном молбом, да их примити изволите као плод живог интереса за сретни и цјели-сходни напредак нашег будућег завода. Но прије свега допустите ми, Ваша Светости, исказати, како Вас сматрам сретним, што Вас је промисао божји удостојно, да Ви извршите оно дјело, које су пређашњи вјекови учинити пропустили, да завијете у живот завод, кога нам црква од толико времена треба, жели и изгледа.

Вама је пружена прилика, да подигнете имену свом споменик, који ће бити тврђи од туча и мрамора и који ће прелазити из вијека у вијек до најкаснијих времена. Ви можете једним дјелом потамнити Ваше предходнике, вјечном благодарношћу обвезати потомке. Та прилика отворена је, то магијско дјело — јесте цјелисходно уређење учевног богословског завода за српску православну цркву у Аустрији.

Ваљано уредити завод моћи ће се само онда, кад се јасно сазна и појми његов позив и кад се проуче и набаве сва средства, која олађшавају схваћени позив постићи. Будући да је учевни богословски завод само један особити облик црквеног живота, то његов задатак опредјељавају потребе цркве и вјере. Да би могао означити према томе задатак нашег будућег учевног завода, нека ми допусти Ваша Светост бацити најприје детимични поглед на сувремено стање хришћанства код образованог јевропског друштва и код нас.

Суремено стање Хришћанства код свију народа Јевропе за- да је највеће бриге оним људима, који искрено исповједају његове теоретичне истине, пошто су дуготрајним изучавањем упознали његову узвишеност и добротворност за човјечије друштво. На све стране опажа се свеобћи однад од хришћанства, истина тихи, но тим опаснији. Разне цркве броје у свом крилу претежну већину људи, који се само зову Хришћанима, но који су и у теорији и на практици давним давно раскрстили са хришћанством и његовим религијозно-моралним истинама. У најновије доба ти људи збацују са себе са

гнусањем и само име „Хришћанин“. У Јевропи ускршава ново незнабоштво, које се од класичног незнабоштва разликује својим безобзирним одрицањем не само религиозних представа, него и разумности самих извора религиозних идеја. У том великом разливу религиозног одрицања, чета изабраних високо држи барјак вјере, као једино средство спасења од новог потопа, као најглавнији услов обстанка и напредка друштва. Па како је и међу њима мален број оних, који су на свом барјаку написали уз рија „вјера“ и придавник „хришћанска,“! Тако је код народа-првака, којих се спекулативним и научним трудима других ситнијих народа хране. Међу ове последње броји се и наш. Долазећи у многоврстни додир са западном философском, религиозно-философском и научном мишљу, ум србски није се могао сачувати и од заразе савременог нам скептицизма религиозног. Зараза та сакрива се код нас још под покровом обће равнодушности и према вјери и цркви, да, почиње шта више у најновије доба мало по мало избијати на површину јавности кроз књижевност, и може, усљед непрестаног дотицаја са кризом умственог живота на западу, букнути у велики пламен свеобћег одрицања, који ће цркву силно оштетити, ако се она за времена не побрине, да око својих светиња подигне насип праве духовне просвјете, а на бедеме својих истина постави одушевљене бранитеље у опасности налазећих се религиозно-историјских стечевина човјештва.

Како је велика равнодушност не само према хришћанској цркви и вјери, него и у обће према сваком религиозном вјеровању код образованог разреда нашега народа, показују сви појави нашег најновијег живота. Школа, књижевност, породични и јавни живот нагрижени су већ неvjерством, да, ја бих се, позивајући се на моје необширно искуство, усудио изрећи, да против те епидемије најновијег времена ни мантија ни митра нису поуздано обранбено средство. То нам доказује и наш црквени живот последњих година. Или како ће се иначе схватити мртвило, које пролази кроз сав наш црквени живот, ако оно није последица усколебане у свима вјере?!!

У такву стању прва брига цркве наше треба да постоји у том, *да се освјести, да се сјети опет истакнуте јој њеним Основатељем узвишене мете, да опет запали светиљку хришћанске религиозно-моралне просвјете* у огромним али за сад мрачнима својим просторијама. Црква треба опет да почне предбачити народу, узвишавати се над њим и руководити га, а не турати пред собом, да се приближи к истини. Но тко жели да задахне друге својим животом, тај мора прије свега имати у себи изобиље живота. И црква, ако

жели да буде (као што треба да буде) душом човјештва, мора сама постати чисто духовном, мора у свој живот усвојити оно изобиље идеја, којима је богата религија хришћанска, да би затим кадра била проицавати њим човјештво у разним његовим слојевима и на разним његовим ступњевима културног развитка. А до тога може се доћи само на тај начин, ако се ваљано уреди проводник хришћанских истина. Црква, као духовно-морални организам, имаде разне своје удове са разним позивима, но међу њима мора бити особито здрав онај уд, којег је задатак, да снабдјева сав организам храном; јер ће само у том случају и црква живити правим животом. Тај тако важни за организам цркве орган — *јесте учевни богословски завод*, а храна, коју имаде он да спреми и одправља кроз проводнике у све дјелове огромног тјела, *јест духовно-религијозна просвјета*. Тај орган био је код наше цркве сасвим закржљао, зато је и дошла она у данашње своје патологично стање: њега треба поправити, па ће, чим проструји у жилама црквеног организма чиста свјежа крв, и сам организам подмладити се и способан постати, да чини, као и донекле, нашем народу оне велике и спасоносне услуге, којих му у прошлом његову животу ни најжешћи противници одрећи не могу.

Из ово неколико ријечи даде се тачно опредјелити задатак учевно богословског завода код нас. Да богословски завод не смеје и у будуће бити разсадником онакових људи, који дужности високог свога позива сматрају као занат за прехрану, који свршују обреде незнајући им смисла и невјерујући у њихову моћ, којих живот грозно протуслови хришћанској науци и служи бездвојбеним доказом, да им оскудјева дубоко религијозно убјеђење и осјећање, — да то не смеје у будуће бити, ако се жели, да се црква сачува од најопаснијих неприлика, — то је лако свакому појмити.

Напротив учевни богословски завод треба устројити код нас тако, да он буде давао не само образоване, већи у струци својој *темељито учене носиоце, проповједнике и заштитнике оличених у њима хришћанских идеја*. Задатак тежак, али користан, узвишен и диван! Онај смртни, који радњи будућег завода даде и обезбједи тај смјер, заслужиће, да му благословљени спомен са својом благотворном и оживљавајућом силом живи у цркви кроз сва потоња времена.

Дали ће отворити се имајући завод и колико примакнути се к цјели, којој имаде тежити, зависи од многих увјета и то: 1.) од

спреме ступајућих у богословију; 2.) од учевног сустава; 3.) од учитеља и 4.) од помоћних средстава.

Допустите ми, Ваша Светости, о сваком овом увјету неколико барем ријечи, кад ми већ облик писма не допушта моје назоре о том свестрано изложити.

I. Што се тиче услова, који су највишим рескриптом од 10. Августа 1868. за ступање у богословски завод постављени и узаконени, мора се признати, да они стоје на висини сувремених захтјева за обће образовање. Одустати од тих захтјева црква, негрешећи против саме себе, могла би само онда, кад би сва за њихово одржање покушана средства остала безуспјешна. А да имаде средстава, која би кадра била сачувати те увјете, о томе тешко да се може темељито посумњати; но употребити их, зависи од воље и прегнућа Ваше Светости. У случају потребе црква би могла одустати од једнога увјета, који је сам по себи формалне природе и за цркву саму нема никакове вредности. Да би тако црква осигурала се, да имаде ваљаних кандидата за богословски завод, она мора бити спремна на све могуће жртве. Бодрим оком треба она да бдије над учећом се младежи и да у згодним приликама својим добротинствима пробуди у млађаним срдцима приврженост и љубав према себи; да им својом помоћу обезбједи могућност неокрњеног умственог развитака; чим би без сумње успитала у истима жељу или лично посветити се на службу својој духовној мајци, или барем у свом животу с поносом признавати себе њеним вјерним и одањим сином.

Какав је данас правац у друштву па према томе и у школи, од куда ће црква узимати кандидате за свештенство, то да се неби добили у богословски завод младићи са појмовима о религији и христјанству посве изопаченим, с којима би и неуморни труд само спољне резултате постигао, црква ће се морати побринути, да религиозно-морално обучавање и успитање у средњим школама савним реформише и тако удеси, да буде за кандидате богословског завода могла бирати не сурови и може бити незгодни материјал, већ младице, које дају основану наду, да би, привите на корен прквено-просвјетног стабла, разцвјетале се у мирисаво дрво хришћанског религиозно-нравственог живота.

II. Односно учевног сустава и броја предмета, који би се у дотичном заводу предавати имали, моје су жеље тако обсежне, да, признајући сам немогућност њихова извршења барем за сада, морам се ограничити на то, да искажем оно, што се по мојему мњењу

извршити мора, ако se жели koliko toliko приближити se к истакнутој мети. Узевши на око списак предмета, који se по III. §. 97. највишег рескрипта у богословском заводу предавати имаду, налазим, да ту нема неких предмета, којих је важност тако велика; да иначе у саставу богословских завода заузимају прво или једно узмеђу првих мјеста; налазим опет и друге предмете споредне важности, који би se само онда задржати могли, кад би сви главни предмети и њихово изучавање остављало још времена и њима се као из раскоши бавити.

У списку предмета за богословски завод нема *основног богословља* или *апологетике*. Основно богословље постало је недавно самосталном науком, али за кратко вријеме по важности својој стекло је првенство међу свима богословским наукама. Изазвано савременим антирелигијозним и антихришћанским правцем мисли, оно саставља задатак, филозофско-историјским методом одбранити и доказати истинитост и темељитост основних идеја хришћанске вјере, против којих је наперен сав јуриш антирелигијозног умовања. Без познавања ове науке значи ни више ни мање него зидати кућу на — пјеску. Свештеник, који непознаје резултата, до којих је ова наука, рјешавајући свој задатак, дошла, играти ће увјек тужну улогу, ако му се деси, да у препирку са противником вјере и хришћанства ступи, морајући увјек филозофске доводе свога противника побити или анатемом или више мање сумњивим увјеравањем о својој искреној вјери у одкривене истине религије.

Нема „*историје филозофије*.“ Историја филозофије мора се на сваки начин предавати у заводу, којега су ученици свршили гимназијалне науке. Она служи допуном к њихову пређашњем знању филозофских предмета — *логике и психологије*. Потребита је споменута наука и зато, што приучава ученике на озбиљно мишљење о себи и о околном свјету, па може служити и као помоћно средство при изучавању самог богословља; потребита је та наука и зато, што је филозофија у разним својим системима обично средство, којим противници хришћанства покушавају, да оправдају своје одрицање. Противник није ни на пола страхан, кад му знамо каквоћу оружја с којим нас напада. Проучивши историју филозофије кандидати богословља саставити ће себи правилан појам, којим мјерилом треба мјерити и оцјењивати разне филозофске системе према њиховој теоретичној и практичној вриједности.

Нема *катихетике*, која је истина све до недавно састављала један одјел Пастирског Богословља, но у најновије вријеме развила

се је у посебну самосталну науку. Њезина огромна важност састоји се у том, што она показује правила, којих се имаде свештеник држати, предавајући лицима неразвитим истине хришћанске религије. Она је управо у неку руку „свештенички метод.“

Неима историје србске цркве, као посебног предмета. Да је потребито сваком члану цркве, тим више свештенику, до подробности знати историјску судбу своје народне цркве, о томе трошити многе ријечи, била би грехота, пошто је сватко спреман нужду ту признати.

(СВРШИТЕ СЕ.)

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Романска. 7 маја с највећом свечаношћу погребен је у Букурешту митрополит и архијепископ румунски *Нифон*, који је 5 о. м. нагло преминуо. На погребу учествовало је 246 свештеника, два певачка лика, ученици, пешаци, коњици, и једна батерија топова. Тело покојника вожено је на колима седећи с митром на глави а покривеним лицем. Пред њим су на црвеним јастуцима ношена одличја његова и кољиво. За њим су ишла митрополитска кола у црно завијена, за овима кнежевска свечана кола празна; јер је кнез напред кући дошао био са парастоса у митрополитској цркви. Света је било небројено по главним сокацима, куда је спровод прошао. Покојник ће бити погребен у једном оближњем манастиру. Покојник је оставио силне новце у готовом, јер је веде имао годишње плате 60.000 дук. — За наследица архијепископског престола највише има изгледа епископ *Исмаилеки г. Мелхиседек* најученији муж, који је богословију у Русији изучио.

Дар цркви Заови.

Црква Заова у реду своих старих здања доби јесенас од камена новосазидано двокатно здање са многим собама и подпуним квартирима. Народ долазећи о праздницима и прошли година с' прилозима радо се цркви одазивао, а ове јесени видевши је с' добрим квартирима снабдевену ни један се кући не поврати, а да што цркви не приложи. Нарочито 8. Нов. као на дан славе црквене давати су многи прилози, од којих неможемо а да неспоменемо бар неке и да приложницима јавно не захвалимо. Тако:

Милош Траиловић из вл. Дола колачар давао је сам о свом трошку ручак, а тако исто и барут за прангије.

Мита кмет Топонички донео је чудо велику тикву вина (око које при ручку беше великог смеја са задовољством.)

Исак Митин из Топон. поклонио је пун бакрач вина од 20. ока.

Иван Тодосијев из Топон. поклонио је 20 гр. чар. у новцу.

Сава Макуљевац из вл. Дола приложи 1 дук. цес.

Стоић Миловановић даде обвезу да ће цркву споља офарбати и иконе које су горе око свода црквеног у зиду ископане, свуда гди треба светцима украсити.

Стоић Живановић трг. из М. Црнића за здравље своје и целе фамилије, а и за спомен умрла своја два унучета, приложи велики трокраки с' три свеће чирак од бела пахвона, и чаршав полусвилен све за частну трапезу, у вредности 5. дук. цес. и 20 гр. чар.

Дар дружини „братства богословијског.“

Г. Добросав Маријановић свећеник бољковачки. округа Рудничког, среза качерског, послао је ово дана књијници „дружине братства богословског“ 20 гр. чар. на дар. Ово дружина ова, с обзиром на своје потребе, с особитом захвалношћу бележи, а дародавцу и овим путем изјављује своју признателност и благодарност, желећи, да се хиљаде такови, који на олтар просвете ма и мали дарак приносе.

Дружина „братства богослов.“

Књижевни оглас.

Књијица „Зорка“ дата је у штампу, и биће готова до краја месеца Маја. У позиву је означено да ће изаћи из штампе с концем Априла, али пошто су уписници почели се доцно пријављивати, то се није могло раније одпочети штампање.

С тога молим поштовану господу скупљаче и уписнике нека имају стрпљења причекати до конца Маја месеца, а ја ћу се с моје стране трудити, да што пре књијга буде готова и разаслати коме треба.

30 Априла 1875 год.

у Београду

М. Станић.

Издаје и уређује проф. богослов. архим. Нестор.